

Muzeum
Vysočiny
Jihlava

MVJ

15. ročník
čtvrtletníku
Muzea
Vysočiny
Jihlava

Museum Factum

02
25

Archeologický výzkum kostela sv. Ducha

...kdy probíhal v souvislosti se stavbou multifunkční arény i rozsáhlý výzkum někdejšího hřbitova obklopujícího kostel do 2. poloviny 19. století... podrobnosti na straně 15

Museum Factum 2/2025

Druhé letošní číslo *Museum Factum* je svým způsobem rekordní, neboť obsahuje 31 příspěvků od 18 autorů.

V rubrice *Zveme vás* najdete tři příspěvky. Jsou to informace o dvou výstavách v Jihlavě a také nabídka letních akcí na hradě Roštejně.

Rubrika *Udělalí jsme* je nejvíce bohatá, protože obsahuje patnáct příspěvků. Najdete zde informace o akcích a programech realizovaných v Jihlavě a na pobočkách během posledního kvartálu. Dočtete se zde také o letošním filmovém festivalu Musaionfilm či o zajímavých exkurzích, které jsme organizovali.

V rubrice *Představujeme* jsou tentokrát tři příspěvky; dva pojednávají o nových akvizicích a ve třetím příspěvku se představuje naše nová kolegyně.

Rubrika *Bádáme* je tentokrát chudší, neb obsahuje jediný příspěvek pojednávající o archeologickém průzkumu kostela sv. Ducha v jihlavských Smetanových sadech.

Rubrika *Různé* nabídne v devíti příspěvcích velmi různorodý obsah. Dovíte se a hlavně uvidíte málo známou galaxii; dozvíte se, že rok 2025 je *Rokem obojživelníků*. Patří sem také informace o třech zajímavých seminářích, povídání o novém programu na evidenci sbírek, o 100. výročí jihlavské ZUŠ, o probíhající stavbě velkých společných depozitářů v Pelhřimově či o nárůstu muzejních edukačních programů.

Pavel Bezděčka

editori
al

Cesta za poznáním

zve
me
vás

Pro období prázdnin jsme v muzejní kavárně připravili výstavu fotografií Dany Horské s názvem *Cesta za poznáním*. Jedná se o historickou cestu směřující ke hrobu apoštola sv. Jakuba Většího do Santiaga de Compostela. Je mnohem víc než historickou poutí, je to nekonečné dobrodružství osobního objevování a duchovního růstu. Lidé z různých konců světa zde hledají odpovědi na otázky smyslu života nebo jen touží po objevování nových míst, přátel, kultury a podobně.

Dana Horská se na pouť z Porta do Santiaga de Compostela vydala společně se svou dlouholetou kamarádkou Alenkou v květnu 2024. Jak sama říká: *Byla to cesta plná poznání a ne jenom sama sebe... cesta plná klidu a míru, víry a naděje, sdílení a radosti z maličkostí. Zasela v nás semínka bezpodmínečné lásky a uvědomění si hloubky přítomného okamžiku.*

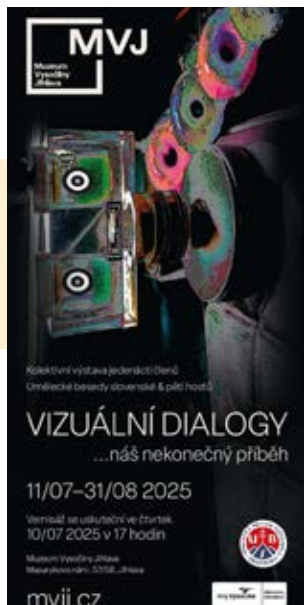
Dana pracuje jako fyzioterapeutka u dětí i hendikepovaných a její práce je i její zálibou. Ráda se toulá, nasává energii míst a užívá si přítomnost. Mezi její zájmy patří focení, zahrádka a vše, co je spjaté s přírodou. Fotí si jen tak pro radost a zachycuje vše, co se jí líbí, zaujme a je něčím zvláštní... pro oko, duši a někdy až příliš pro srdce...

Dana Oberreiterová

Výstava členů Umělecké besedy slovenské

zve
me
vás

Výstava s názvem *VIZUÁLNÍ DIALOGY ... náš nekonečný příběh* prezentuje díla širokého výběru výtvarníků z Umělecké besedy slovenské (založené v roce 1921) i několika hostů. Tato výstava je druhá v řadě, neboť navazuje na výstavu *STOLETÍ... náš nekonečný příběh*, která se konala v galerii Malovaný dům v Třebíči v roce 2018. Tato řada výtvarným způsobem podtrhuje úzký a trvalý vztah mezi českými a slovenskými umělci. Svá díla na výstavě představí tito členové UBS: Dušan Štefan Baláž (Slovensko), Sergej Biba (Ukrajina), Marta Chabadová (Slovensko), Ilona Herc (Polsko), Ján Huňady (Slovensko), Ján

Meško (Slovensko), Gekon Maroš Meško (Slovensko), Ján Raška (Slovensko), Walther Smeitink-Mühlbacher (Česko – Nizozemsko), Kristína Šubjaková (Slovensko), Milada Ždrnja (Slovensko) a hosté: Josefína Dušková (Česko), Galina Fleischmannová (Česko), Zuzana Jeřábková (Česko – Slovensko), Zsuzsa Lorinc (Česko – Slovensko), Tomáš Pilař (Česko).

K výstavě je vydán čtyřicetistránkový katalog, v němž budou představeni všichni zúčastnění autoři a jejich díla. Katalog bude během výstavy k dispozici.

V úvodním slovu tohoto katalogu napsal Walther Smeitink-Mühlbacher toto zamyšlení: „Před sedmi lety jsem napsal, že člověk by mohl nabyt dojmu, že věda je ve srovnání s výtvarným uměním značně přeceňována, že však obě odvětví žijí v kontaktu s aktuálním děním a reagují na něj naprosto jedinečným způsobem, aby dosáhly svých dosud neznámých cílů. Věda by se při tomto hledání přísně omezila na měřitelná fakta a na vzory v jasně definovaných rámcích. Vědci se dále jen zřídka vyjadřují k realitě, ve které nyní žijeme, nebo se k ní nevyjadřují vůbec, zatímco výtvarní umělci čerpají své nápady z neuchopitelného, nehmotného, nevyslovitelného a dokonce i neviditelného a snaží se vtisknout své realitě vlastní vizuální „tvář“.

Je možné, aby výtvarný umělec své umění zprostředkoval veřejnosti jednotně srozumitelným způsobem? Každý jednotlivec, a je jedno, zda je či není umělcem, prožívá realitu, ve které žijeme, jedinečným způsobem. Ale umělci se k tomu ještě snaží tomuto jevu dát vizuální tvar a obsah a prezentují své vizuální výtvary dosud neznámému vnějšímu světu, čímž vědomě vstupuje do otevřeného, neohraničeného a velmi křehkého dialogu.

Umělcova „sada nástrojů“ obsahuje kromě hmotných materiálů a pomocných prostředků ještě širší paletu dalších, jedinečných možností, které jsou nakonec z větší části zodpovědné za to, aby umělecké dílo dostalo svůj jedinečný vizuální tvar. Své práce zahajují neohraničenou koncepční myšlenkou, aniž by věděli, jak se jim konečný cíl ukáže, a s vědomím, že se musí zároveň vypořádat se svými měnicími se emocemi, nejistotami, neúspěchy, opravami, technickými výzvami i s běžnými starostmi a povinnostmi každodenního života.

Během tohoto procesu hledá umělec téměř egocentrickým způsobem nejlepší cestu k vizualizaci své myšlenky, aniž by vědomě či trvale zohledňoval přání či potřeby veřejnosti.

Každý tvůrčí proces je jedinečný a prodchnutý abstrakcí, subjektivitou, vlastním specifickým kulturním pozadím tvůrce, historickým kontextem, osobními zkušenostmi, předsudky a preferencemi. Právě tato variabilita činí umělecké dílo na jedné straně jedinečným, ale způsobuje na straně druhé, že nemůže být nikdy univerzálně chápáno stejně.“

Vernisáž výstavy se uskuteční ve čtvrtek 10. července 2025 v 17 hodin. Výstava bude přístupná do neděle 31. srpna 2025.

Pavel Bezděčka

Co se bude dít v létě na hradě

Hrad Roštejn opět čekají v létě některé zajímavé kulturní akce, a to zejména hned na počátku prázdnin divadelní prohlídky a na jejich sklonku *Jazz na Roštejně*. Divadelní prohlídky, které jsou tradičně realizovány ve spolupráci s Divadelním spolkem Karla Čapka z Třeště, se odehrají o prvním červencovém víkendu 5. – 6. července 2025. Představen bude nový scénář *Pro slávu zlaté růže*, který opět zavede návštěvníky do doby založení hradu, umožní jim vžít se do role středověkých aristokratů a zažít rovněž nejedno překvapení. V srpnu nás čekají hned dvě hudební akce – v sobotu 16. srpna koncert kapely Morava na předhradí a na stejném místě o týden později v sobotu 23. srpna proběhne *Jazz na Roštejně*. V jeho rámci vystoupí mimo jiné i Jana Koubková či Peter Lipa. Po celé léto se budou moci návštěvníci kochat také uměním výtvarnice Ramony Haubold, jejíž obrazy jsou od polo-

viny června až do konce prázdnin umístěny na hradním nádvoří a v prostoru věže. Roštejn se také v letošním roce zapojil do projektu velké letní kvízové hry, kterou inicioval hrad Orlik u Humpolce, v jejímž rámci je možné objevovat za pomoci šifer ukrytých na památkách hradu, zámky, kláštery a další místa zájmu v několika krajích (Vysočina, Jihočeský, Plzeňský, Středočeský, Liberecký). Na Roštejně bude možné získat základní hrací kartu stejně jako luštit kvíz související s objektem. Návštěvníci, kteří doloží vstupenkou návštěvu deseti památek zapojených do projektu, se budou moci účastnit slosování o ceny. Akce bude na hradě probíhat po celé letní prázdniny. Letní otevírací doba na hradě zůstává v rozsahu denně mimo pondělí od 9.00 do 18.00, budeme se na vás těšit.

Kateřina Rozinková

zve
me
vás

Muzejní akademie opět na výjezdu

Účastnictvo kurzu Příroda Českomoravské vrchoviny, který vede zoolog Pavel Bezděčka, se v hojném počtu opět vydalo do terénu. V sobotu 14. června 2025 byl cílem Národní park Podyjí, konkrétně oblast kolem Havraníků. Z Jihlavy jsme vyrazili objednaným autobusem, účast byla vysoká, sešlo se přes čtyřicet nadšenců. Výchozím bodem naší trasy se stala obec Havraníky, odkud jsme se vydali na nenáročnou přibližně 7,5 km dlouhou trasu, které se mohl zúčastnit každý.

Hned za vesnicí jsme se zastavili na malém kopci u kapličky s krásným výhledem do krajiny. Právě tady nás Pavel Bezděčka seznámil s významem této lokality a zejména fungováním stáda

divokých exmoorských poníků převezaných z Velké Británie, kteří pomáhají s údržbou pastvin. Díky svému způsobu spásání vytváří životní prostor pro mnoho druhů rostlin, ptáků, nejružnějšího teplomilného hmyzu, zejména motýlů. Několik zajímavých motýlů jsme také měli během procházky možnost pozorovat. Exmoorští poníci v době exkurze sice na pastvině nebyli kvůli probíhajícím úpravám, ale na to byl Pavel připraven a představil nám poníky na fotografiích.

Naše cesta pokračovala směrem k řece Dyji, kde v minulosti stávaly mlýny. Odborného výkladu se zde ujala Klára Bezděčková, která poutavě představila zdejší faunu – od vzácných teplomil-

udě
lali
jsme

ných mravenců a jiných druhů hmyzu až po zdejší vzácné plazy, ptáky a savce, typické obyvatele této oblasti.

Nejnáročnější částí exkurze byl výstup od řeky ke kapličky na rozcestí, který byl ale odměněn výhledem a zaslouženým odpočinkem u blízkého občerstvovacího okénka nad Hnanicemi, kde si každý mohl dopřát něco dobrého s výhledem na vinici – jak to v tomto kraji bývá. Poslední úsek vedl přes bohatě kvetoucí Havranické vřesoviště a naši cestu jsme zakončili tam, kde jsme ji začali – v Havraníkách.

Počasí nám přálo, nálada byla výborná a celý den byl plný poznání a sdílení. V autobusu při cestě zpět se už ozývaly návrhy na další výjezd – a není se čemu divit. Terénní exkurze muzejní akademie se opět ukázala jako ideální způsob, jak spojit zájem o přírodu s osobním prožitkem a setkáváním v komunitě lidí, které spojuje zvědavost.

udě
lali
jsme

Už teď se těšíme na další společnou výpravu! Tak v dalším semestru na viděnou.

Text a foto Renata Kremláčková

Jan Žižka a husitství edukační program pro ZŠ Krahulčí

V pátek 9. května 2025 proběhl pro žáky 3. a 4. třídy ZŠ Krahulčí edukační program s názvem *Jan Žižka a husitství*, připravený u příležitosti 600. výročí úmrtí slavného husitského vojevůdce, které jsme si připomněli v loňském roce.

Program žákům poutavou formou přiblížil život a dobu Jana Žižky z Trocnova – od působení mistra Jana Husa až po vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě. Děti se seznámily s významnými momenty husitského hnutí, dozvěděly se o žižkových bitvách, tehdejších zbraních, bojové taktice i strategii, díky níž dokázal vítězit i přes početní nevýhodu.

Součástí programu byla také praktická část – žáci si mohli prohlédnout repliky zbraní a vyzkoušet si, jak se s nimi tehdy zacházelo. Všichni se aktivně zapojili, s nadšením vyplnili připravené pracovní listy a výborně spolupracovali s lektorkami.

udě
lali
jsme

Program realizovaly Renata Kremláčková a Lenka Brychtová. Nabídka programu bude pokračovat i v příštím roce v Telči. V červnu jej bude možné objednat také na hradě Roštejn.

Text a foto Lenka Brychtová

Den Země a Muzejní noc v Telči přinesly poznání i vzpomínku

udě
lali
jsme

Ve dnech 14.–16. dubna 2025 uspořádalo telčské muzeum ve spolupráci s městem Telč akci ke Dni Země. Na základě velkého zájmu v loňském roce jsme letos připravili třídní program určený mateřským a základním školám i rodinám s dětmi. Podél Staroměstského rybníka na stezce Na Lážkách bylo rozmístěno deset stanovišť s úkoly, které účastníky zavedly až do muzea. Zde pak pokračoval doprovodný program pod vedením pracovníků muzea. Návštěvníci si zároveň mohli prohlédnout i přírodovědnou výstavu „Křehká krása rašelinišť“.

V pátek 16. května proběhl v Telči druhý ročník Muzejní a galerijní noci. Návštěvníci si užili pestrý večerní program, který nabídl komentované prohlídky, přednášky, výstavy i tvořivé dílny pro děti i dospělé. V telčském muzeu zazněly dvě přednášky, z nichž první byla věnována našim hlučným i tišším sousedům – ptákům žijícím v městském prostředí. Přírodovědec Petr Piechula z CHKO Žďárské vrchy poutavě přiblížil život opeřených obyvatel našich sídlišť a nabídl zajímavý pohled na jejich přizpůsobivost i ohrožení. Pro malé návštěvníky byl připraven speciální program v edukační místnosti – zábavné tvoření a objevování světa ptáků hravou formou. Atmosféra večera byla velmi příjemná a zájem veřejnosti potvrdil, že Muzejní noc má v Telči své pevné místo.

Druhá přednáška v rámci Muzejní noci připomněla 80. výročí konce druhé světové války. Zdeněk Kulík z Dačic se věnoval málo známému tématu – zajateckému sběrnému táboru v Českém Rudolci, který fungoval od 17. května do 31. července 1945. Přednáš-

ka přilákala do muzea početné publikum a vzbudila značný zájem i diskusi. Návštěvníci se seznámili s historickými okolnostmi vzniku tábora, jeho fungováním a osudy zajatců v poválečné době. O den později, v sobotu 17. května, tedy 80 let od vzniku tábora, byla pro zájemce uspořádána terénní vycházka po dochovaných pozůstatcích tábora přímo v okolí Českého Rudolce. Tříhodinová procházka po lesních a polních cestách nabídla možnost zažít místo v jeho autentickém prostředí. Navzdory délce trasy nebylo možné obsáhnout celou rozlehlou lokalitu, která i dnes nese stopy své pohnuté historie.

Text a foto Lenka Brychtová

Za přírodovědou do muzea

Je tady konec školního i akademického roku a k aktuálním tématům patří vzdělávání a vše, co s ním souvisí. V našem muzeu mají vzdělávací aktivity nezastupitelné místo a podílejí se na nich i pracovníci našeho přírodovědného oddělení. Často v úzké spolupráci s přírodovědnou edukátorkou.

Tak tomu bylo i v druhém pololetí, resp. v druhém semestru, roku 2024/2025. Průběžně jsme vedle běžných komentovaných prohlídek a různých výkladů například spolupracovali na tvorbě přírodovědných programů pro děti, zajistili přírodovědný kurz Muzejní akademie (MA), organizovali Science café Jihlava, přednášeli na telčském gymnáziu nebo třeba prováděli turisty z Tchajwanu. Na jaře jsme pomáhali se zajištěním krajského kola Geologické olympiády, uspořádali Den Země v Jihlavě, spolupracovali při realizaci třídního Dne Země v Telči, podíleli se na přípravě přírodovědných programů pro Muzejní a galerijní noc v Jihlavě a v Telči. Spoluorganizovali jsme také mykologické přednášky, vycházky, poradny. V dubnu jsme dokončili úplně nové video

pro expozice a v červnu se s ním zúčastnili celostátního festivalu Musaionfilm 2025. Pozadu nezůstala ani výstavní činnost, naše tradiční fotografická výstava Photographia Natura byla letos opět k vidění nejen v Jihlavě, ale i v Novém Městě na Moravě a na pobočku v Třebíči dorazila naše autorská putovní výstava Společenský život hmyzu, jež cestuje po České republice už pěknou řádku let. Závěrečnou pomyslnou třešničkou na dortu byla červnová exkurze pro účastníky přírodovědného kurzu MA do NP Podyjí, v níž jsme figurovali jako lektoři.

O některých akcích uvedených výše se dočtete v článcích kolegů na jiných místech Museum Factum. Sám sebe ale obvykle nikdo nepochválí. Proto bych to chtěla udělat na tomto místě já. Naším přírodovědcům, přírodovědné edukátorce, kolegyním z poboček i těm, co zajišťovali hladký technický průběh výše uvedených událostí, všem patří obrovský dík za vynaložené úsilí a perfektně odvedenou práci!

Klára Bezděčková

Přednáška o gestapu

V úterý 3. června 2025 proběhla v Muzeu Vysočiny Jihlava přednáška autorů knihy *Gestapo: Velitelský sbor tajné státní policie v Protektorátu Čechy a Morava* Mgr. Jana Vajskebra a Mgr. Jana Zumra, Ph.D. Posluchači, kteří zaplnili Malovaný sál do posledního místa, se mohli seznámit s výsledky sedmiletého výzkumu, při kterém historici Ústavu pro studium totalitních režimů navštívili přes 20 tuzemských a zahraničních archivů a zmapovali životní osudy 207 příslušníků protektorátního gestapa. Přednášející popsali vývoj,

organizaci i metody nacistického represivního aparátu a představili čelní funkcionáře tajné státní policie v Protektorátu. V závěrečné části přednášky se věnovali venkovní službě gestapa v Jihlavě a jejím pracovníkům. Tato akce byla součástí programu, kterým naše muzeum připomíná 80. výročí konce druhé světové války.

Text a foto Jan Stoklasa

udě
lali
jsme

Výklad doplnili přednášející fotografiemi velitelů jihlavské služby.

Po skončení přednášky došlo na dotazy posluchačů.

Exkurze Opatov – Zlatomlýn

V sobotu 26. dubna 2025 se uskutečnila další vycházka za zlatem na Českomoravskou vrchovinu. Exkurze se konají jednou za dva roky a probíhají ve zlatonosném revíru Opatov – Želetava. Exkurze se konala ve spolupráci Muzea perletářství v Předíně (Miroslav Sedláček), min. petr. oddělení MZM Brno (Pavla Hršelová) a archeologického odd. MVJ (Milan Vokáč). Tentokrát byl zvolen jediný známý středověký zlatomlýn na Moravě, a to ten ležící u Opatova na Třebíčsku. Na vycházku bylo upozorněno formou letáků vyvěšených v místních obchodech, na obecních úřadech a samozřejmě i elektronicky.

Na vlastivědné setkání se dostavilo asi padesát nadšenců, z nich bylo velké množství z blízkého Opatova. Návštěvníci dokázali, že zájem o zlato na Vysočině stále pokračuje. Všem účastníkům setkání patří velký dík za to, že věnovali sobotu možnosti seznámit

se s přírodou a s minulostí okolí svého domova. Přímou na lokalitě jsme se úvodem seznámili s historií těchto vycházek, které od počátku inicioval geolog Stanislav Houzar. Poté nás Pavla Hršelová seznámila se základní geologickou stavbou oblasti povodí říčky Brtnice. Pro mnohé místní bylo překvapivé, když se dozvěděli, že zde měli v prvohorách variské pohoří vysoké asi jako dnešní Himaláje. Samozřejmě se také objevily nedočkavé dotazy, kolik zlata v Opatovsko-Želetavském revíru mohlo být středověkou exploatací získáno, na co bylo použito a hlavně, jakou máme nyní šanci zlato najít. Dokonce již bylo to zlato, které za chvíli získáme, „spravedlivě“ rozděleno mezi několik zlatokopů v naší expedici.

Ale zpět k opatovskému Zlatomlýnu. Jeho objev je úzce spjat s bratry Mansfeldovými z Opatova, kteří jako první upozornili na podzim roku 2006 na existenci zlomků mlýnských kamenů

v erozní rýze, která probíhala vedle jejich pozemku. Následující archeologicko-geologický výzkum odhalil úpravu zlatonosného křemene, který byl těžen štolami a šachtami na Vlčích jamách u Opatova. Zlatomlýn byl v provozu přibližně od poloviny 13. století až někde do konce 14. století. V současnosti je nálezová vrstva z doby života středověkého Zlatomlýna pohřbená asi jeden metr pod navážkami a je tudíž nepřístupná.

Po prohlídce místa bývalého Zlatomlýna jsme se přesunuli romantickým údolím říčky Brtnice na levobřežní přítok zvaný Bělohávek. Tento potok odvodňuje část Jestřebského lesa zvaného Aleje, kde stálo

Rýžování na potoce Bělohávek. Zlatokopové Pavla a Milan hledají zajímavé horniny a minerály v potoce, další badatelé na břehu potoka se těší na bohaté nálezy.

v období vrcholného středověku několik zemědělsko-pastevnických vesnic (Martinice, Stančice, Střenčín). Na potoku Bělohlávek někteří z nás ponořili rýžovací pánve do koryta potoka Bělohlávek a zjišťovali, zda se objeví specifické těžké minerály či dokonce drobné zlatinky. Ve vrstvě štěrkopísku, který byl naplaven na podložní jílovitou vrstvu v období svrchního pleistocénu, se rýžováním začala nacházet početná zrna zajímavých minerálů. Šlo o granáty, které byly zbarvené v různých odstínech červené; dominovala odrůda zvaná almandin. Několik granátů bylo sytě oranžových a je možné je zařadit k odrůdě zvané spessartin. Překvapující bylo větší množství zrníček i drobných sloupečkových krystalků černé odrůdy turmalínu – skorylu. Naopak charakteristický minerál sedimentů zdejší oblasti, tedy rutil, se objevoval poměrně zřídka. Zatímco někteří badatelé usilovně rýžovali, další se věnovali neméně bohubilé činnosti, tedy opékání špekáčků. Poté jsme zhodnotili letošní exkurzi za zlatem a v průběhu odpoledne jsme se rozloučili a zamířili zpět k domovům.

Milan Vokáč

Rekonstrukce středověkého zlatomlýna. Kresba: Eliška Houzarová.

Čaj o páté, po páté, popáté vlastně poosmé

Podvečery s hudbou v muzeu už mají svou historii, i když na muzejní poměry krátkou. Zamýšlený cyklus odstartoval v dubnu loňského roku přednáškou o malém velikánovi s kulatým výročním narozením, významném „národním“ skladateli Bedřichu Smetanovi. V letošním roce se uskutečnily další díly, hned v lednu to byl veleúspěšný kus s jazzmanem Antonínem Vidlákem a jeho žákovským bandem s názvem *Co zpívala Eva Olmerová*. Žánrově opět zcela odlišné bylo vystoupení talentovaného a neobyčejného muzikanta Jakuba Ruschky, který okouznil řadu posluchačů, přestože nebo právě proto, že jej slyšeli poprvé. Na ně potom navázal jeho malý recitál na arkádách během *Muzejní noci*. Název „po páté“ byl lehce přizpůsobený proto, že začátek byl stanoven na půl osmou. Tentokrát jsme ale jako pořadatelé zažili horké chvíle, protože Jakub cestoval do Jihlavy z Prahy a pátek kladl do cesty nepříjemné překážky v podobě byť už obvyklých, přesto neočekávaných komplikací v dopravě v Praze a na dálnici D1. Usměvavý muzikant ale svou hrou a zpěvem opět ohromil přítomné, kteří na něj rádi počkali. Atmosféra byla přátelská, Jakub ochotně plnil přání, a tak zazněly nejen české, ale i zahraniční pecky v originálním pojetí. A to ještě vzápětí po skončení vystoupení cestoval se svým hudebním nástrojem a jednou reprobednou, která mu posloužila i k sezení, zpět do Prahy.

Zatím posledním dílem byl program s názvem *Stamicové, hudební zázrak z Vysočiny*. Tentokrát se ke slovu dostal zástupce významného jihlavského hudebního tělesa, Filharmonie Gustava Mahlera, jeho manažer a moderátor pan Vladimír Holeš, který přednášku připravil. Bylo nám ctí, že se podvečera zúčastnil i dirigent filharmonie pan Jiří Jakeš. K očekávaným zážitkům měl patřit i poslech reprodukováných originálních nahrávek filharmonie z děl Stamiců. A tady se znovu musím omluvit všem zúčastněným, jak aktérům, tak posluchačům. Technické zařízení v muzeu nedo-

kázalo spustit nahrávky přes reproduktory, a tak místo příjemných mnohohlasých klasicistních skladeb, které měly naplnit originální Malovaný sál, zněly skladby jen z reproduktoru notebooku. Pravda, posluchači tajili dech, aby si mohli hudbu vychutnat, přesto to považuji za naše velké selhání. Moc toho lituji a pevně věřím, že dojde k nápravě. Že příště, v což pevně věřím, až připravíme další díl vysočinských hudebních zázraků v podání reprezentantů jihlavské filharmonie, nádherná hudba zaplní Malovaný sál.

Sylva Pospíchalová

udě
lali
jsme

Musaionfilm 2025

udě
lali
jsme

Letos v červnu jsme se opět zúčastnili festivalu *Musaionfilm* pořádaném v Muzeu Jana Ámose Komenského v Uherském Brodě. Filmová přehlídka s tradicí dlouhou již téměř tři desetiletí je oblíbenou platformou pro setkávání muzejníků, filmových tvůrců a zájemců o muzejní audiovizí z řad odborné i širší veřejnosti a pro prezentaci jejich počinů. Program vycházel z definice muzejního filmu projednané na sympoziu expertů ICOM pod záštitou UNESCO, která zahrnuje filmy zabývající se historií, rolí a aktivitami muzeí, filmy prezentující muzejní sbírky, případně kombinující oba tyto přístupy. Muzejní filmy a pořady se často týkají také dalších oborů, jako jsou dějiny umění, historie, etnologie, přírodní vědy nebo technika.

Během dvou dnů mohli účastníci zhlédnout kolem pěti desítek filmů, jež vznikly v českých, moravských a slezských muzeích i u dalších producentů. V porotě zasedli odborníci z řad filmových tvůrců a pedagogů, specialistů na filmovou vědu, muzeologů i zástupců různých muzejně orientovaných institucí.

Naše muzeum představilo osmiminutové video nazvané *Danse Macabre* (námět, scénář, kamera, střih, režie: Klára Bezděčková). Snímek, určený k projekci v přírodovědných expozicích, představuje netradičním způsobem muzejní entomologické sbírky. Stejně jako naše loňské příspěvky je založen na velmi silné hudbě francouzského skladatele Camille Saint-Saënsa, tentokrát na stejnojmenné symfonické básni. Velmi originální a působivá skladba

byla zkomponována na motivy pozdně středověké alegorie, jež poukazuje na univerzálnost smrti a křehkost života a metaforické spojení tohoto tématu s výpovědí muzejních sbírek o kráse, zranitelnosti a ohrožení těch nejmenších tvorů bylo velkou tvůrčí výzvou. Velice nás potěšily pozitivní reakce profesionálních filmařů i diváků, kteří myšlenku pochopili, ocenili poetičnost a estetiku atypické kombinace hmyzu s hudbou a ještě v kuloárech o tématu živě diskutovali. Podrobnosti viz musaionfilm.net

Text Klára Bezděčková, foto Pavel Bezděčka

Velikonoční EDU v muzeu

udě
lali
jsme

Stejně jako předvánoční program, tak i téma Velikonoc v průběhu dubna do muzea přilákalo více než dvě desítky školních skupin. Program byl uzpůsoben všem věkovým kategoriím, od mateřských po střední školy. Zájem byl v letošním roce tak velký, že do odpovídajícího časového období nebylo technicky možné všechny zájemce vměstnat, tudíž bohužel docházelo i k odmítání programů pro nedostatek kapacit.

Díky velice vstřícné spolupráci se společensko-vědným a technickým oddělením na muzejní půdě vzniklo malé velikonoční zákoutí, které po dobu dubna posloužilo coby speciální učebna. Kromě celé řady replik předmětů souvisejících s Velikonocemi se účastníci programů mohli seznámit i s několika unikátními sbírkami

kovými předměty a také se vzácnými kraslicemi ze správy MVJ. Základem celého programu byl detailní kalendář, který Velikonoc a přípravy na ně představil v širokém kontextu církevního, ale i světského roku. V rámci rukodělných dílen si menší děti vyráběly nejrůznější velikonoční dekorace, zatímco ti starší se učili techniku pletení pomlázek nebo některé tradiční způsoby barvení vajíček.

Sezónní edukační muzejní programy se již dlouhodobě těší velkému zájmu škol i veřejnosti. Pro příští rok muzeum připravuje rozšíření tradičních období např. o svátky sv. Martina nebo Valentýna. Vedle etnografických programů v příštím školním roce přibudou také sezónní přírodovědné programy.

Text Alexandra Štěrbová, foto Miloš Podařil

Kdo vykradl spižírnu?

detektivní hra v expozici Les

udě
lali
jsme

V rámci Muzejní a galerijní noci proběhl v muzeu nový program pro rodiny s dětmi, který zavedl účastníky do poutavého příběhu o veverce Terce, které kdosi ukradl všechny zásoby na zimu. V expozici Les se odehrálo interaktivní detektivní pátrání po ukradeném pokladu – a napětí rozhodně nechybělo.

Do vyšetřování se zapojilo celkem 17 účastníků, kteří postupně prověřovali jednotlivé podezřelé. Jak se brzy ukázalo, zvířat s motivem k činu nebylo málo. Každý z obyvatel lesa měl svou minulost a možný důvod jednat. K vidění bylo také místo činu, kde bylo možné pozorovat různé stopy a indicie.

Atmosféru celého pátrání podtrhovalo upravené osvětlení expozice, které navozovalo dojem setmělého lesa. Účastníci se s chutí vžili do rolí lesních detektivů a společně se jim podařilo záhadu rozluštit. Na závěr ještě pomohli veverce ztracené zásoby opět nashromáždit – šťastný konec tak na sebe nenechal dlouho čekat.

A máme dobrou zprávu i pro všechny, kteří se programu v Jihlavě nemohli zúčastnit – případ veverky Terky můžete vyřešit i v létě na jedné z našich poboček! Od července bude hra dostupná samoobslužně v předhradí hradu Roštejn. Pomocí QR kódů rozmístěných po areálu se návštěvníci seznámí s jednotlivými podezřelými, odhalí nové důkazy a pokusí se zjistit, kdo za loupeží skutečně stojí.

Hra je vhodná pro rodiny s dětmi i zvědavé návštěvníky všech věkových kategorií. Takže pokud vás láká příroda, detektivní zápletka a trochu napětí, nenechte si tuto příležitost ujít – veverka Terka vás zve k vyřešení svého případu!

Text a foto Renata Kremláčková

Výstava 35 pestrých pionýrských let

V termínu od 3. dubna do 4. května 2025 proběhla v Muzeu Vysočiny Jihlava v prostorách arkád výstava zaměřená k výročí 35 let obnovení činnosti samostatné organizace Pionýr. Jde o spolek, který se věnuje výchovné práci s dětmi a mládeží ve volném čase. Oddíly a kluby nabízejí činnost dívkám i chlapcům na více než 600 místech po celé republice. Výstava byla zaměřená na činnost oddílů a klubů, které působí v rámci Kraje Vysočina. Jejím záměrem je přiblížit aktivity členů organizace veřejnosti a oslavit 35 let trvání.

Jednotlivé spolky se prezentovaly na posterech, které představily jejich činnost v regionu, kde působí. Výstava byla následně použita na republikovém setkání pionýrských oddílů RESET 2025, které se konalo koncem května v prostoru Pílské vodní nádrže v okrese Žďár nad Sázavou.

Text a foto Marek Krutiš

MGN 2025

Letošní *Muzejní a galerijní noc* se uskutečnila v pátek 6. června a ani místy uplakané počasí neodradilo téměř 250 návštěvníků k účasti na této akci.

Prvním bodem programu byla loutková pohádka *Zlatovláska* v podání Divadla Emillion – děti se skvěle bavily, napovídaly a pomáhaly Jiříkovi, aby Zlatovlásku opravdu získal.

V následném programu s Alexandrou Štěrbovou si návštěvníci vyzkoušeli, jak vypadal takový úplně obyčejný den ve středověku, jak se bydlelo, co se jedlo, do čeho se naši předkové oblékali, jak se bavili a samozřejmě se dozvěděli i něco z historie Jihlavy.

Následovalo vpravdě detektivní pátrání – s Renatou Kremláčkovou hledali děti i dospělí toho, kdo veverce vybral spižírnu. Malým detektivům se pomocí indicií podařilo zapeklitý případ úspěšně vyřešit.

V Malovaném sále se konala přednáška Mgr. Veroniky Pilné, Ph.D., z NPÚ Plzeň, která je odbornicí na středověkou módu. Přednáška nabídla například i zajímavé srovnání skutečné středověké módy s kostýmy ze známých „dobových“ filmů. Po přednášce byl prostor na dotazy, zde se třeba řešily i typy stehů, které se používaly na tehdejší oděvu.

Netypický *Čaj po páté* nabídl posluchačům vystoupení znanitého hudebníka Jakuba Ruschky. A čaj nechyběl ani při tomto vystoupení.

V prostoru lesní expozice pak proběhlo *Čtení na dobrou noc*. Příběhy z knihy *Bajky a pohádky z Vysočiny* našeho zoologa Pavla Bezděčky četla Renata Kremláčková.

Muzejní noc jsme ukončili na muzejní půdě – Miloš Podařil se zhostil komentování aktuální výstavy připravené k sto třicátému výročí slavnostního otevření prvního muzea v Jihlavě a dvaceti letům působení archeologického oddělení.

Samozřejmě byly po celou dobu otevřeny všechny stálé expozice. Kromě našeho muzea mohli návštěvníci zavítat do venkovního ateliéru OGV, do podzemí nebo si prohlédnout expozice a aktuální výstavu v Domě Gustava Mahlera.

Ve vstupním prostoru muzea mělo své stanoviště Hitrádio Vysočina, ve třech přímých vstupech jsme během Muzejní a galerijní noci do vysílání sdíleli informace nejen o dění v muzeu, ale i v galerii.

Dana Oberreiterová

udě
lali
jsme

Léto

V rámci letošního cyklu sezonních výstav *Proměny roku* je ve vstupním prostoru k vidění výstava mapující letní aktivity, prázdniny a dovolené, ale také činnosti, které se provádějí v létě. Pro hospodáře a pracovníky v zemědělství nebyly a nejsou letní měsíce zrovna časem odpočinku, probíhá senoseč a následují žně. Ale ani hospodyňky se nezastaví – dozrává letní ovoce i zelenina a nastává čas marmelád, džemů, sirupů a zavařování.

Z letních církevních záležitostí je připomenut svátek Božího těla a pak jsou také zmíněny církevní poutě – putování na poutní místa, v našem nejbližším okolí je to např. poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďaru nad Sázavou nebo pout-

ní místo sv. Anny v Pohledu. Nejsou opomenuty ani svatojánské oslavy a také klasické poutě, tak jak je všichni znají se střelnice-mi, houpačkami a kolotoči. Protože se blíží konec školního roku, děti se určitě nemohou dočkat táborů a volna, dospělí se těší na dovolené a odpočinek, prostě na vše, co k létu patří. A tak slovy klasika „Léto budiž pochváleno...“

Text a foto Dana Oberreiterová

udě
lali
jsme

Československý seminář pro vzdělavatele dospělých

V květnu tohoto roku jsem se zúčastnila třídního semináře pro vzdělavatele dospělých, pořádaného Domem zahraniční spolupráce (DZS). Jeho hlavním tématem byl program *Erasmus+*, jenž podporuje spolupráci a mobilitu ve všech sférách vzdělávání. Mezi účastníky byli široce zastoupeni zaměstnanci muzeí a galerií, ale i knihoven a dalších institucí, jež se věnují vzdělávacím aktivitám pro dospělé.

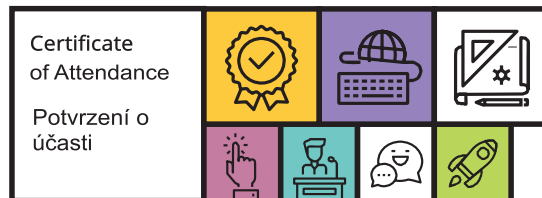
Program vedený několika velmi příjemnými a zároveň velmi fundovanými pracovníky DZS byl velmi bohatý a intenzivní. První den jsme byli přivítáni, uvedeni do problematiky, představili jsme sebe a své instituce a diskutovali o vzdělávacích aktivitách, které vyvíjíme.

Druhý den jsme byli seznámeni s programem *Erasmus+*, do detailu informování o průběhu projektového cyklu a setkali se s realizátory několika projektů, kteří nám představili příklady dobré praxe. Třetí den byl věnován především projektové logice, tématu, jenž má dalekosáhlý přesah i mimo program *Erasmus+*.

Ze semináře jsem si přivezla nejen spoustu důležitých poznatků a tipů užitečných pro zpracovávání projektových návrhů, ale také zjištění, že uspět v rámci programu *Erasmus+* s žádostí o podporu kvalitního projektu není pro instituci našeho typu nijak nereálné.

Klára Bezděčková

udě
lali
jsme

Tímto se potvrzuje, že

Klára Bezděčková

se zúčastnil/a mezinárodní TCA akce „Česko-slovenský seminář pro vzdělavatele dospělých“ pořádané Domem zahraniční spolupráce / Českou národní agenturou pro mezinárodní vzdělávání a výzkum ve dnech 13. – 15. května 2025 v Praze.

Jitka Morčušová

vedoucí Oddělení celoživotního vzdělávání,
Dům zahraniční spolupráce / Czech National Agency for International Education and Research
Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1, www.dzs.cz

Ohlédnutí za Science café Jihlava

S koncem letního semestru akademického roku 2024/2025 dočasně ustala i setkávání *Science café Jihlava* a čekají nás prázdniny. Ještě než se zcela vrhneme do víru letních radovánek, shrňme si, co v posledních měsících *Science café Jihlava* přineslo. V únoru přijal pozvání zoolog Václav Křivan a přiblížil význam bobra pro vodní a mokřadní organismy a dopadu jeho činnosti na hydrologický režim krajiny. V březnu muselo být setkání z důvodu onemocnění hosta zrušeno, zato v dubnu jsme přivítali specialistu na palynologii a paleoekologii Libora Petra, který hovořil o vlivu

lidské činnosti na vývoj přírody v holocénu. Poslední setkání tohoto semestru proběhlo v květnu a archeoložka Kateřina Těsnohlídková při něm představila studium středověké keramiky metodami experimentální archeologie.

Na další *Science café Jihlava* budeme muset počkat do podzimu, ale zatím si můžeme připomenout některé z minulých setkání na youtube.com/@muzeum_jihlava/videos a youtube.com/sciencecafejihlava8323

Klára Bezděčková

Vítáme nového člena našeho týmu

Jmenuji se Lenka Kislerová a bydlím v nedalekých Lukách nad Jihlavou.

Od června jsem nastoupila do jihlavského Muzea Vysočiny do týmu propagačně-programového oddělení. Můj pracovní úvazek je velmi pestrý. Z části pracuji v knihovně na digitalizaci archivu a knižního fondu, z části spolupracuji s lektory při edukačních programech, z části působím i na pokladně. Od září povedu při muzeu i historický kroužek dětí, na kterém jsem se již podílela i tento školní rok.

A co mě vlastně do Muzea Vysočiny přivedlo?

Přiznávám, že ještě před půl rokem by mě vůbec nenapadlo, že bych tu mohla někdy pracovat, a hlavně jsem to vůbec neplánovala. Jsem vystudovaná zdravotní sestra, hned po škole jsem nastoupila do Brna na kardiokirurgii JIP, kde jsem byla dva roky, a pak jsem se vrátila do Jihlavy na ARO, kde jsem si dodělala atestaci pro sestru v intenzivní medicíně. V nemocnici jsem potom pracovala až do roku 2012. Posledních 13 let pracuji ve

svém studiu Zdraví, výživy a regenerace, kde jako certifikovaný poradce pro výživu působím doposud. Nicméně mým celoživotním koníčkem již od mládí je historie a muzejnictví. Než jsem začala podnikat, tak jsem se v naší obci věnovala práci kronikářky městyse a jako dobrovolnice jsem pracovala i v našem louckém regionálním muzeu. Této muzejní práci jsem věnovala veškerý svůj volný čas a energii, protože mě to velmi naplňovalo. V muzeu jsme organizovali kromě stálé expozice i různé zajímavé výstavy, vernisáže, besedy i akce pro školy, školky i veřejnost.

Při jedné školní besedě, kterou jsem vedla nad obecní kronikou, jsem si všimla velkého zájmu dětí o historii, a tak jsem dostala nápad založit v Lukách historický kroužek při muzeu, který jsem následně vedla několik let. Děti jsou dnes již dospělé, ale na kroužek stále vzpomínají, mají hezký vztah k historii a to mě velmi těší.

V roce 2008 jsem se zúčastnila dvoudenního V. celorepublikového kolokvia v Brně na téma *Muzea a vzdělávací systém v České republice*, kam mě tenkrát vyslal městys Luka nad Jihlavou jako

před
stavu
jeme

členku regionálního muzea. Z této akce jsem byla tak nadšená, že jsem se rozhodla absolvovat roční kurz Muzejní propedeutiky v Praze, který jsem zakončila závěrečnou zkouškou. Zde jsem se seznámila s velmi zajímavými lidmi z různých koutů republiky, kteří pracovali v muzeu profesionálně, rozšířili mi další obzory v historii a mohla jsem si s nimi vyměnit zkušenosti z muzejní práce. Byla jsem též autorkou i jednoho článku ve Vlastivědném sborníku Vysočiny ročníku XVII / 2010, kde jsem psala o činnosti našeho regionálního muzea v Lukách a jeho přínosu pro veřejnost. Bylo to téma i mé závěrečné práce ve škole muzejní propedeutiky.

Později jsem začala podnikat a na moje historické volnočasové aktivity nebylo tolik času. Z toho důvodu jsem musela práci v muzeu na pár let přerušit. Nicméně do muzejnictví jsem byla zapálená pořád a asi poslední tři roky jsem se v naší obci začala znovu aktivně zapojovat. Založila jsem na facebooku stránku „Okénko do minulosti Luk“, kde se věnuji historii obce, badatelské činnosti i spolupráci s pamětníky. Tato stránka má v Lukách i v okolí velký ohlas.

Ze své dosavadní práce jsem neplánovala odejít, ale nakonec se vše semlelo tak, že se ke mně dostala nabídka pracovní pozice v jihlavském muzeu. Práce v Muzeu Vysočiny Jihlava mě sice hodně lákala, ale odrazovala mě práce na pokladně, která měla být součástí mé pracovní činnosti. Dlouho jsem váhala a přemýšlela, zda tuto nabídku přijmout. Nakonec mě ale přesvědčila z důvodu mé lásky k historii. Bylo to pro mě opravdu velké a zásadní rozhodnutí nechat se po tolika letech zase zaměstnat.

Nakonec i přesto všechno jsem se rozhodla do toho jít, protože tato pracovní pozice obsahuje kombinovanou práci i v různých oblastech, kde se mohu realizovat. Časem uvidím, kam mě mé rozhodnutí zavede.

Jsem v muzeu zatím jenom krátce, ale jsem nadšená z práce v knihovně, kde se mimo jiné věnuji digitalizaci údajů o židovských rodinách a jejich osudech, baví mě spolupracovat s lektory na různých edukačních programech a potkávat se se zajímavými lidmi, něco nového tvořit a být v té správné muzejní atmosféře.

Všichni se ke mně v muzeu chovají velmi mile a vstřícně a za to jsem opravdu velmi vděčná.

Lenka Kislerová

před
stavu
jeme

Lenka Kislerová

Dokumentace dějin antifašistického hnutí na Jihlavsku - nová akvizice v rámci výzkumu muzea

Muzeum Vysočiny Jihlava se dlouhodobě věnuje dokumentaci a výzkumu minulosti antifašistického hnutí a jeho perzekuce ze strany nacistické okupační moci na Jihlavsku v době druhé světové války. Mezi výstupy výzkumu patří výstavy a odborné publikace, důležitou součástí dokumentační práce je ovšem rovněž tvorba databáze a získávání dokumentů, předmětů a fotografií ze života antifašistů a obětí nacismu, které do sbírek muzea věnují příslušníci jejich rodin.

Nejnovějším darem je historicky cenný soubor archivních dokumentů, záslužných a pamětních medailí a portrétní fotografie, které muzeu věnovala rodina syna německo-českého antifašisty Ottokara Brucknera z Jihlavy. Takovéto akvizice jsou výsledkem doslova detektivní práce – vyhledávání rodin pozůstalých, jejich oslovování a komunikace s nimi. Na základě vzájemné důvěry je pak možno obohatit muzejní sbírky předměty, které dokládají život a působení mužů a žen, kteří ještě před okupací mobilizovali síly v odporu proti nacismu a po obsazení našich zemí pokračovali v zápase za národní svobodu.

Ottokar Bruckner se narodil 5. 6. 1899 v Dřevěných Mlýnech jako syn českého otce a německé matky. Ještě v době předmnichovské republiky se stal členem Komunistické strany Československa a byl činným členem odborů. Využíval své dokonalé znalosti

Ottokar Bruckner
(Foto: archiv MVJ)

němčiny a češtiny například při jednání závodního výboru firmy Gabriel Kärger, v níž pracoval. Po okupaci se zapojil do působení ilegální KSČ až do svého zatčení gestapem 23. června 1941. Dne 11. května 1942 byl ve slezské Vratislavi odsouzen ke třem letům vězení. Prošel celou řadou nacistických vězení – v Jihlavě, Norimberku, Vratislavi, Brně – Kounicových kolejích a koncentračními tábory Dachau, Buchenwald a Halberstadt. V pozůstalosti příbuz-

ných se dochovalo několik dopisů, které se podařilo tajně propašovat a poslat rodině. V jednom z nich napsal: „Jsu to úkazy podvýživy, kterou vzhledem ke stravě trpíme všichni,“ a končí slovy „Zatím Vás ještě jednou všechny srdečně zdravím, a doufaje v lepší budoucnost a v brzké shledání, zůstávám prozatím Vaším bratrem a tátou.“ Návratu domů k rodině a přátelům se ale nedočkal. Zahynul buď v koncentračním táboře Halberstadt anebo na pochodu smrti z něj do Buchenwaldu krátce před osvobozením v únoru 1945.

Muzeum velice děkuje paní Libuši Brucknerové, manželce před několika lety zesnulého syna antifašisty Otakara Brucknera, která muzeu laskavě věnovala předměty dokumentující život jejího tchána. Obracíme se rovněž na veřejnost se žádostí o poskytnutí vzpomínek a předmětů z pozůstalosti členů antifašistického hnutí odporu a obecněji osob perzekuovaných za německé okupace.

Radim Gonda

před
stavu
jeme

Starožitná kuriozita zvaná stereoskop aneb virtuální realita 19. století

Jednou z hlavních funkcí muzea je akviziční činnost – získávání nových předmětů do sbírek, jejich ošetření, uvedení do historických i tematických souvislostí a také jejich prezentace veřejnosti. Počátkem letošního roku jsme získali do sbírky MVJ stereoskop. Dřevěný přístroj z první poloviny 20. století, který dokáže zprostředkovat překvapivě věrné prostorové vidění ze speciálních stereofotografií – dvojic fotografií, které zachycují jeden objekt z mírně odlišných úhlů. Tato vzdálenost většinou odpovídá rozteči lidských očí – zhruba 6,3 cm. Fotky se vkládají se do drátěných držáků umístěných na posuvné liště. Pak už stačí jen přiložit oči k hledí a pozorovat obraz, který se v mozku spojil do jednoho prostorového vjemu. Objekty na fotografii pak vypadají, jako by vystupovaly z obrazu, byly za sebou či ustupovaly do pozadí. Scéna hloubky je velmi realistická. Kolem čoček je připevněno tmavé kovové stínítko, které zamezuje pronikání okolního světla a zároveň zajišťuje, že se do kukátka budete dívat ze správné

před
stavu
jeme

Sbírkový předmět (foto Martin Kos, MVJ)

vzdálenosti a úhlu. Na jeho horním okraji je umístěna destička s označením výrobce: „OKULA, Made in Czechoslovakia“. Většina z nás má tuto firmu spojenou s výrobou brýlí. Možná i vám se vybaví obrázek slunce vycházejícího nad horizontem, tedy logo, které Okula Nýrsko používá dlouhých 70 let. Letos oslaví 130. výročí od svého založení a kromě luxusních brýlových obrob jsou dnes jejími produkty i plastové výlisky pro automobilový průmysl.

První stereoskop sestavil v roce 1838 anglický vědec sir Charles Wheatstone. Skládal se ze dvou zrcadel, která umožňovala očím spojit levý a pravý obraz do jednoho prostorového vjemu. Nejprve se do něj vkládaly ručně kreslené obrázky, protože vynález fotografie přišel až o něco později. V 50. letech 19. století vylepšil stereoskop další významný vědec David Brewster, který nahradil zrcadla čočkami. Mezi první průkopníky stereofotografie patřil také americký lékař, spisovatel a vynálezce Oliver Wendell Hol-

mes, který kolem roku 1860 sestavil jednu z nejpoblárnějších ručních prohlížečků. Jeho přístroj se stal díky své jednoduchosti a nízké ceně běžnou součástí domácnosti. Dá se říct, že si lidé kupovali stereoskopy domů podobně jako později rádia či televize. Vřak léta 1860 až 1890 bývají označovány za zlatou éru stereofotografie. Fotografové vybaveni speciálními fotoaparáty, které měly dva objektivy, mířili do všech koutů Evropy, ale také do exotických zemí. Cestovali po Egyptě, Palestině, Indii, Japonsku, Číně, Jižní Americe nebo po americkém Západě. Zachycovali pyramidu, chrámy, ruiny starověkých měst, místní obyvatele, ulice, trhy i přírodu. Ale fotilo se i doma – ve městech, na vesnicích, v továrnách, na trzích i během slavností. Fotografové dokumentovali běžný život, zvyky i práci obyčejných lidí. V době, kdy většina lidí nikdy necestovala daleko od domova, umožňovaly stereofotografie nahlédnout do vzdálených míst. Nabízely se téměř všude.

Byl to obrovský fenomén, něco jako „virtuální trend“ své doby. Dnes je to právě virtuální realita, která nám umožní vylézt na zasněžené vrcholky dalekých hor, potápět se s delfíny, navštívit oblíbené destinace bez davu turistů, dlouhého letu a za zlomek ceny. Nicméně, stereoskop je skvělý případ toho, jak se v 19. století snažili lidé vytvářet iluzi „virtuální reality“ pomocí optických zařízení.

Stereoskopické snímky byly jednat papírové, jednak ve formě skleněných diapositivů. Prodávaly se jako turistické suvenýry. Staly se masově rozšířeným zbožím, podobně jako pohlednice o několik desetiletí později. Lidé si je mohli zakoupit i v knihkupectvích, fotografických ateliérech nebo objednat poštou z katalogu. Největšími vydavateli byly například firmy Underwood & Underwood nebo Keystone View Company, které měly v nabídce tisíce snímků z celého světa.

Ingrid Kotenová

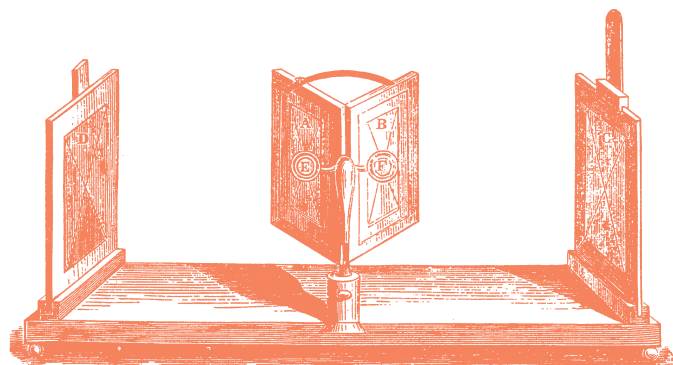

Ukázka stereokarty Man on a camel in front of the Great Sphinx and the Pyramid of Chefn in Egypt 1869

(zdroj: [wikimedia.org/wiki/File:Great_Sphinx_and_pyramid_of_Chefn,_Egypt._\(44\)_ \(1896\)_-_front_edited_-_TIMEA.jpg](https://wikimedia.org/wiki/File:Great_Sphinx_and_pyramid_of_Chefn,_Egypt._(44)_ (1896)_-_front_edited_-_TIMEA.jpg), autor: Underwood & Underwood)

Sbírkový předmět (foto Martin Kos, MVJ)

Ukázka zrcadlového stereoskopu (zdroj wikimedia.org/wiki/File:Charles_Wheatstone-mirror_stereoscope_XIXc.jpg)

Archeologický výzkum kostela sv. Ducha ve Smetanových sadech v Jihlavě

Terénní část záchranného archeologického výzkumu hřbitovního kostela sv. Ducha v jihlavských Smetanových sadech jsme zahájili 10. července 2023 (obr. 1). Předstihový archeologický průzkum interiéru kostela prováděl již Šimon Kochan (obr. 2) z ústavu

Obr. 1: Kostel sv. Ducha.

Archaia Brno, z. ú., během léta 2023, kdy probíhal v souvislosti se stavbou multifunkční arény i rozsáhlý výzkum někdejšího hřbitova obklopujícího kostel do 2. poloviny 19. století (obr. 3). U příležitosti provádění výkopů pro vnitřní i vnější odvodnění objektu jsme mohli nahlédnout pod podlahu kostela, který byl postaven ve 2. polovině 16. století (obr. 4). Hlavní zjištění jsme učinili ve východním závěru kostela, kde jsme narazili na kamenné základy staršího předchůdce presbytáře, patrně již z doby založení kostela. Z nového objevu je patrné, že půdorys renesančního kostelíka byl menší a teprve v době barokních přestaveb v 17. a 18. století kostel rozšířili a opatřili novou omítkou, sloupovým portálem a třípatrovým štítem s volutovými křídly na západní straně. Kromě cenných informací o stavebním vývoji objektu bylo nalezeno větší množství lidských kosterních pozůstatků, zlomků keramických nádob datovatelných do období 16.–20. století, pálené střešní krytiny – prežů a v neposlední řadě i jeden bronzový jetelový kříž a několik oválných medailonků, které byly ukládány spolu

Obr. 2: Šimon Kochan v sondě.

Obr. 3: Hřbitov u kostela sv. Ducha v těsné blízkosti někdejšího Horáckého zimního stadionu.

bá
dá
me

s nebožtíkem do hrobu (obr. 5). V rámci výzkumu odebral Jiří Bláha z Telče vzorky dřeva z krovu za účelem dendrochronologického datování dřevěných konstrukcí, které v 90. letech 20. století opravoval jihlavský tesař – památkář Karel Klouda (obr. 6). Získané movité nálezy jsou v současné době předmětem konzervace a vy-

hodnocení. Spolu s informacemi o nemovitých archeologických objektech budou zpracovány do podoby náleзовé zprávy a po odborném zhodnocení i do článku pro periodikum Archeologické výzkumy na Vysočině.

Text a foto David Zimola

Obr. 4: Interiér kostela sv. Ducha po odstranění dlažby.

bá
dá
me

Obr. 6: Krov kostela sv. Ducha.

Obr. 5: Devocionálie z barevných kovů.

Česká archeologická společnost a Archeologická komise AMG

Ve dnech 25.–26. března 2025 se v Národním muzeu v Praze v budově bývalého Federálního shromáždění ČSSR konalo informační kolokvium věnované *Archeologickým výzkumům v Čechách v roce 2024*. Akci každoročně pořádá Česká archeologická společnost ve spolupráci se Sekcí prehistorie a protohistorie Společnosti Národního muzea a Ústavem pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Kolokvium je tradičně rozděleno do čtyř bloků podle prezentací archeologických výzkumů na polykulturních lokalitách, pravěkých nálezích, středověkých až novověkých lokalitách a poslední blok je věnován přírodovědným metodám v archeologii. Zajímavé byly prezentace kolektivů autorů výzkumů na stavbách dálnic a obchvatů, např. dálnice D7 v úseku Knovíz – Slaný či Kutrovice – Panenský Týnec ve středních Čechách nebo D35 u Čitčevsi (okr. Hradec Králové). U příležitosti těchto rozsáhlých staveb mají archeologové možnost zkoumat tzv. polykulturní nálezíště, kde slovy kolegy Záhoráka z Archeologického centra Olomouc nacházejí nálezy od pazourků po plynové masky, tedy movité archeologické nálezy od paleolitu po 20. století n. l. Za Vysočinu byl prezentován i v letošním roce stále probíhající výzkum hradu Kámen na Pacovsku (D. Zimola), o němž budeme referovat v jednom z následujících čísel MF.

Česká archeologická společnost (ČAS) navázala na svého předchůdce Československou společnost archeologickou při ČSAV

v roce 1991, kdy se jejím předsedou stal PhDr. Karel Sklenář (obr. 1), jenž v rámci společnosti aktivně působil od roku 1964. Po šedesáti letech práce pro ČAS přece jen naznal, že už kandidovat nebude, a novým předsedou byl zvolen podstatně mladší archeolog Středočeského muzea v Roztokách u Prahy Petr Nový. Kromě nového předsedy bylo na volebním valném shromáždění ČASu zvoleno i předsednictvo ve složení Jiří Janál, Martin Oliiva, Zdeněk Schenk, Petr Kostrhun, David Hons, Martin Pták, Ondřej Chvojka, Martina Beková a Zuzana Bláhová. Čestným členem pak byl zvolen Karel Sklenář. Česká archeologická společnost za zásluhy o popularizaci oboru a šíření povědo-

Obr. 1: Karel Sklenář na pravěkém mohylníku Plav na Českobudějovicku, 5. 6. 2025, foto D. Zimola.

rů
zné

mí o významu archeologických památek také každoročně uděluje cenu Eduarda Štorcha, kterou letos získal prof. Josef Unger.

Také výbor Archeologické komise Asociace muzeí a galerií ČR si na semináři archeologů z muzeí a institucí památkové péče zvolil „staronového“ předsedu Jiřího Ornu a členy výboru ve složení Kateřina Blažková, Petr Kostrhun, Ondřej Chvojka, Martina Beková, Karel Sklenář a David Zimola. Letošní již dvaapadesátý seminář hostilo Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích 4.–6. června 2025 (obr. 2). Archeologická komise AMG registruje v současné době 82 členů, z nichž se seminářů každoročně účastní na čtyři desítky archeologů (obr. 3).

Tématem letošního setkání byly *Možnosti a perspektivy propojení Archeologické mapy ČR se systémy pro evidenci a správu sbírek muzejní povahy*. Hlavní referát přednesl David Novák z Archeologického ústavu AV ČR, který je jedním z architektů databáze archeologických výzkumů prováděných na území ČR – *Archeologické mapy České republiky* (AMČR). Součástí databáze je i portál amatérských spolupracovníků, kam se zapisují jednotlivé nálezy spolupracujících osob, jež provádějí povrchové sběry a vyhledávají artefakty pomocí detektoru kovů. Těmto archeologickým nálezům je v systému automaticky přiděleno evidenční číslo, které ovšem nemá nic společného s evidenčními čísly archeologických sbírek místně příslušných muzeí, které se na rozdíl od Archeologického ústavu primárně řídí *Zákonem o ochraně sbírek muzejní povahy*. Kolegové z ústavu tedy přišli s myšlenkou na propojení AMČR s muzejními evidenčními systémy tak, aby

hlavním identifikátorem archeologické akce či výzkumu bylo číslo z AMČR, pod nímž by byly evidovány i jednotlivé archeologické předměty v rámci muzejních archeologických podsbírek. Cílem tohoto snažení je shromáždit veškerá dostupná data o zkoumané lokalitě (včetně popisu jednotlivých předmětů) na jedno místo sdílené v databázi, kde by informace o nemovitých i movitých archeologických nálezech byly přístupné pro studenty i badatele. Zásadním problémem je ovšem „nejednotnost“ používaných evidenčních systémů jednotlivými muzei. Vzhledem k určité „konzervativnosti“ myšlení muzejních pracovníků jsou v současné době nejvíce používány systémy BACH a DEMUS, vyvíjené od 90. let 20. století. Unikátem je Zlínský kraj, kde si vyvinuli vlastní evidenční systém, který s výše jmenovanými není kompatibilní. V posledních několika letech je na vzestupu evidenční systém MUSAION, jehož vývojáři se semináře zúčastnili, a který by měl být k propojení s AMČR nejvhodnější. Na tento systém, který používá i Jihočeské muzeum, by mělo v příštím roce přejít i MVJ. Zda se podaří naše archeologické sbírky propojit s archeologickou mapou ČR je však ve hvězdách, neb je to úkol „na dlouhou trať“.

Organizátoři seminářů archeologů z muzeí a institucí památkové péče tradičně připravují kvalitní exkurze na archeologické lokality, jež se nacházejí v okolí místa konání. Letos jsme navštívili mohylové pohřebiště z doby bronzové a halštatské na katastru obce Plav jižně od Českých Budějovic (obr. 4), které částečně zničila stavba dálnice D3 v roce 2018. Od 19. století zde bylo zkoumáno celkem 35 mohyl s početnými nálezy ze střední doby

růz
né

Obr. 2: Ondřej Chvojka zahajuje 52. seminář v prostorách Jihočeského muzea v ČB, foto L. Bílý.

Obr. 4: Plav – mohylník, foto D. Zimola.

Obr. 3: Společná fotografie účastníků semináře na lokalitě Plav na Českbudějovicku, foto L. Bílý.

bronzové, halštatské až časně laténské. V rámci záchranného archeologického výzkumu na stavbě dálnice D3 se kolegům Ondřeji Chvojkoví, Petru Zavřelovi a Janu Johnovi podařilo objevit i rovinná sídliště ze starší doby bronzové a doby laténské, z nichž starší sídliště patrně s mohylníkem souviselo. V rámci čtvrté exkurze následovalo raně středověké hradiště Doudleby obklopené řekou Malší, o němž píše již kronikář Kosmas na počátku 12. století. Archeologický výzkum zde prováděli Bedřich Dubský (1940) a Juraj a Zuzana Thomovi (1997). Přemyslovské mocenské centrum s kostelem sv. Vincence se rozkládalo na ploše 4,8 ha od 10. do 13. století (obr. 5). Kromě jiných nálezů to dokládají odkryvy kostrových hrobů s typickou výbavou v podobě esovitých záušnic. Další zastávkou byla návštěva rodiště Jana Žižky v Troc-

nově, kde v letech 2018–2023 vyrostl archeoskanzen znázorňující středověký dvorec, kde se slavný vojevůdce narodil (obr. 6). Archeologické výzkumy v lokalitě prováděli v letech 1921–1937 Jan Petřík, Antonín Hejna (1956) a Zuzana Thomová (1993). Jediným zatím archeologicky nezkoumaným místem navštíveným na závěr exkurze byla středověká a renesanční tvrz Žumberk (obr. 7), kterou v současné době spravuje Jihočeské muzeum. Tady jsme měli možnost zhlédnout vynikající expozici regionálních řemesel, novohradského sklářství a dějin regionu. Na úplný závěr semináře jsme v pátek 6. června absolvovali komentovanou prohlídku archeologických pamětihodností Českých Budějovic s perfektním výkladem v podání Zuzany Thomové a Ondřeje Chvojky (obr. 8).

David Zimola

Obr. 5: Doudleby – kostel sv. Vincence, foto D. Zimola.

Obr. 6: Archeoskanzen Trocnov – v popředí Petr Nový, foto D. Zimola.

Obr. 7: Žumberk, foto D. Zimola.

Obr. 8: České Budějovice, foto D. Zimola.

MVJ na oslavách 100. výročí jihlavské ZUŠky

Jihlavská Základní umělecká škola si v letošním roce připomínala 100. výročí svého založení. Oslavy to byly velkolepé a obsahovaly fantastický program, který se táhl uplynulým pololetím. V pátek 13. června 2025 oslavy vyvrcholily velkým vystoupením na dolní části Masarykova náměstí v Jihlavě. A právě zde krom jiného vystoupil i ředitel MVJ Karel Malý, který jihlavské ZUŠce popřál mnoho úspěchů do druhé stovky její existence, ale především převzal symbolickou štafetu oslav výročí. Jihlavské muzeum totiž v letošním červnu slaví 130. výročí svého otevření. Ředitel Karel Malý všechny účastníky koncertu na Masarykově náměstí (ale nejen je) pozval na středu 25. června, kdy v našem muzeu proběhla připomínka výročí otevření. Základní umělecké škole Jihlava ještě jednou přejeme vše nejlepší a děkujeme za možnost vystoupení na jejích oslavách.

Text a foto Alexandra Štěrbová

Symbolické přebírání „slavicí štafety“.

Účast na mezinárodní konferenci protestantských muzeí ve Francii

růz
né

Jako předsedkyně *Spolku přátel Muzea české reformace* ve Velké Lhotě u Dačic jsem se na jaře 2025 zúčastnila 37. ročníku mezinárodní konference protestantských muzeí (*Colloque des musées protestants*). Letos se setkání konalo ve francouzském městečku Ferrières v regionu Tarn, v tamním Muzeu protestantismu. Konference se účastní zástupci evropských zemí s protestantskou historií – např. z Francie, Švýcarska, Německa, Itálie, Maďarska a Rakouska. Českou republiku letos reprezentovalo pět účastníků.

Za historickou společnost pro aktualizaci odkazu české reformace VERITAS se konference zúčastnil evangelický farář ČCE v Telči ThDr. Petr Melmuk, Th. D., společně se svou manželkou Olgou. Spolek přátel Muzea české reformace zastupovaly Žofie Vobrová, etnografka Mgr. Eva Kolajová z Muzea Vysočiny Třebíč a já – již po čtvrté. Účast našeho spolku byla podpořena Jihočeským krajem prostřednictvím dotačního programu na reprezentaci kraje v oblasti kultury.

Setkání odborníků, historiků a muzejníků z celé Evropy probíhalo od 24. do 28. dubna v inspirativním prostředí Muzea protestantismu ve Ferrières, které v roce 2024 otevřelo nový pavilon zaměřený na tiskárny 19. století a historický vývoj protestantského tisku od doby Martina Luthera až po moderní dobu. Konference se nesla v přátelském duchu, program zahrnoval nejen odborné přednášky a diskuse o muzeologii, ale i komentované prohlídky expozic a praktické sdílení zkušeností s prezentací protestantského kulturního dědictví.

Každé dopoledne bylo věnováno přednáškám a tematickým besedám, odpoledne pak exkurzím do okolních lokalit. Navštívili

jsme například kostel ve Vabre, kde jsme absolvovali komentovanou prohlídku a poté se v samostatných prostorách konala přehlídka tradičních okcitánských tanců. Nešlo jen o pasivní sledování – sami jsme se mohli aktivně zapojit a naučit se některé z tanců, což pro mnohé z nás představovalo příjemné zpestření odborného programu. Zúčastnili jsme se také varhanního koncertu v kostele v Lacaune. Součástí programu byla i návštěva pietního místa spojená s přednáškou o osudu židovského obyvatelstva v této části Francie během druhé světové války.

Letos byla naše účast mimořádně významná i z jiného důvodu: Česká republika přijala čest pořádat příští, 38. ročník konference, který proběhne ve dnech 23.–26. dubna 2026 v Telči a ve Velké Lhotě. Organizace se ujala společně historická společnost VERITAS a Spolek přátel Muzea české reformace. V současné době ladíme program, ale již nyní víme, že část jednání proběhne v Muzeu Vysočiny Jihlava – na pobočce v Telči, a v plánu jsou také výlety do židovské čtvrti v Třebíči, Památníku Bible kralické, evangelické modlitebny ve Slavonicích, Evangelického tolerančního areálu ve Velké Lhotě a dalších míst na pomezí Vysočiny a Jihočeského kraje.

Každoroční konference protestantských muzeí představuje výjimečnou příležitost sdílet zkušenosti, navázat nové kontakty a inspirovat se různorodými způsoby prezentace protestantského dědictví v evropském kontextu. Věřím, že příští ročník v České republice na tuto tradici důstojně a obohacujícím způsobem naváže.

Text a foto Lenka Brychtová

Dva životy v jednom

Rok 2025 vyhlásil Český svaz ochránců přírody Rokem obojživelníků. To je správné rozhodnutí, protože právě obojživelníci patří k nejvíce ohroženým obratlovcům naší přírody.

Dnes je po celém světě známo přes 6000 různých druhů obojživelníků. Největší biodiverzita se nachází na jihoamerickém kontinentu. V Evropě je známo pouze okolo stovky druhů, u nás jen dvacet dva. To je částečně způsobeno tím, že mnoho druhů obojživelníků bylo z Evropy vytlačeno během chladných období před 10 000 lety, a také dramatickou změnou prostředí v důsledku stále intenzivnější lidské činnosti.

O obojživelnících, mezi něž řadíme veškeré naše žáby, čolky a mloky, se traduje spousta pověr, nepravd a omylů. Řada z nich se drží již mnohá staletí, ba tisíciletí a většinou vychází z neznalostí jejich biologie a etologie. Je zajímavé, že ačkoli nyní žijeme v době snadno dostupných informací o čemkoli, spousta těchto omylů a mýtů přežívá a díky tomu tak přetrvává většinově negativní postoj lidí k těmto neuvěřitelně zajímavým tvorům. A nejen zajímavým, ale také nesmírně starobylým tvorům, které s klidem můžeme zařadit mezi naše předky, a proto bychom je měli chovat v úctě a chránit je.

Obojživelníci jsou totiž nejstarší třídou takzvaných suchozemských obratlovců. Jsou to evoluční potomci prvních kostnatých ryb, které kolonizovaly zemi z moře přibližně před 400 miliony let. Zhruba před 300 miliony let prožívali obojživelníci svůj rozkvět a byli skupinou obzvláště rozmanitou, přičemž se svým vzhledem značně lišili od těch, které známe dnes. A jak to bylo s plazy? Ti se následně v průběhu evoluce vyvinuli právě z obojživelníků. Z plazů se pak vyvinuly další skupiny zvířat, včetně savců. V zoologickém systému řadíme všechny obojživelníky do třídy Amphibia. Tento název vychází z řeckého amphibios, což znamená obojživelný, nebo také dvojitý život, což odráží hlavní charakteristiku obojživelníků. Jejich život se totiž skládá ze dvou různých fází. První část života tráví ve vodě s žábami, druhou část života na souši s plícemi. Prostě dva životy v jednom.

U obojživelníků je dýchání velmi odlišné od jiných zvířat, což je logické, protože obojživelníci potřebují získat kyslík jak ve vodě, tak na souši. Díky svým speciálním potřebám mají obojživelníci tři orgány, kterými mohou absorbovat kyslík. Jednak jsou to žábry. Když se mladí obojživelníci vylíhnou, vždy mají žábry, které jim pomáhají přežít ve vodě. Během metamorfózy však tyto buňky ustupují, aby vytvořily místo pro vyvíjející se plíce. Ty jsou mnohem jednodušší, než třeba naše plíce, protože obojživelníci nemají hrudní koš ani bránici a dýchají odlišným způsobem. Vzdychují nosními dírkami a rychlými pohyby hrdla ho transportují do plic. Stačí chvíli pozorovat třeba sedící žábu a uvidíte, jak její široký krk pulzuje. Třetí typ dýchání u obojživelníků probíhá přes kůži. I řada jiných druhů živočichů praktikuje kožní dýchání, ale obojživelníci tuto techniku zdokonalili, což jim umožňuje absorbovat kyslík pod vodou.

Ještě se vrátím k žábám, neboť jejich přeměna v plíce, a tedy přechod od žabrového k plicnímu dýchání je snad nejvýznamnějším momentem přeměny, neboli metamorfózy, obojživelníků. Dalším a hlavně výraznějším prvkem metamorfózy je v důsledku přechodu z vody na pevninu vyvinutí končetin. U žab přitom navíc dochází k vymizení ocasu. Průběh metamorfózy je následný: v první fázi se z vajíčka se ve vodě vylíhne larva (kterou u žab označujeme jako pulec). Larva dýchá vnějšími žábami, zůstává na místě a živí se zbytky vajíčka. Ve druhé fázi začíná larva plavat a živí se řasami a drobnými živočichy. V té době se její vnější žábry

přeměňují ve vnitřní žábry. Ve třetí fázi se na těle larvy pomalu vyvíjejí malé nohy (a u žab ocas ustupuje) a ve čtvrté fázi se nohy zvětší (a u žab ocas úplně zmizí). V této fázi již žábry ustupují a vyvíjí se plíce. Mladý obojživelník je nyní schopen života na souši a postupně dospívá.

Obojživelníci zůstali úzce spjati se svým původním prvkem – vodou. Takže nejen, že se jejich larvální stádia vyvíjejí ve vodě, ale po celý život vyhledávají vlhké prostředí. Jejich kůže je tenká, hladká, slabě keratinizovaná a pokrytá četnými slizničními žlázami, které ji udržují vlhkou. Hraje důležitou roli nejen při dýchání, ale i při příjmu vody. Obojživelníci totiž nepijí, ale vodu absorbují kůží.

Obojživelníci jsou chladnokrevní, což znamená, že jejich tělesná teplota se přizpůsobuje venkovní teplotě. V důsledku toho jsou mobilnější a aktivnější v teplém počasí než v chladných dnech. Když jsou v nebezpečí, vylučují kůží jedovatý hlen. To se týká zejména mloků a ropuch. Hlenem se chrání před predátory, k nimž patří zejména sovy, kuny, lišky a ryby.

Existují však další a významnější důvody, proč jsou obojživelníci

ohroženi. Kromě velkého nebezpečí, které představuje silniční doprava, velký podíl stejnověkých smrkových monokultur bez podrostu, regulace toků či množství chemikálií ve vodách, je to i drastický úbytek vhodných biotopů v důsledku nových staveb, intenzivních chovů ryb, absence údržby malých vodních ploch atd. Další a snad ještě větší hrozbou, kterou nejsme schopni zcela ovlivnit, je postupující klimatická změna. Tedy celkové oteplování prostředí a s tím spojené sucho, což je zejména pro obojživelníky problém největší.

Proto bychom měli pečovat o stávající populace obojživelníků, chránit jejich biotopy, promlouvat k dětem a přesvědčovat dospělé „nevěřící Tomáše“ o zranitelnosti a významu obojživelníků v přírodě.

Text a foto Pavel Bezděčka

Sbírkotvorné instituce Kraje Vysočina přecházejí na nový systém evidence sbírek

Všechny sbírkotvorné instituce, které jsou zřizované Krajem Vysočina, začínají postupně přecházet na nový systém evidence sbírek. Jedná se o Muzeum Vysočiny Jihlava, Muzeum Vysočiny Třebíč, Muzeum Vysočiny Pelhřimov, Galerie a muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě a Horácká galerie v Novém Městě na Moravě. Většina těchto institucí k evidenci jimi spravovaných sbírek doposud využívá systém *Demus*, výjimku tvoří pouze Muzeum Vysočiny Pelhřimova, které své sbírky eviduje v systému *Bach*.

V minulém roce Kraj Vysočina v centrální zakázce pro všechny své organizace vysoutěžil společného dodavatele robustního systému, který bude v budoucnu sloužit jako evidenční podpora pro správu sbírkových fondů. Veřejnou zakázku na dodání systému získala společnost Axiell, která již zahájila implementaci evidenčního systému *Museion*.

V současnosti došlo již ke kompletní migraci dat Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě. Spuštění ostrého provozu systému je naplánováno na srpen 2025. Druhý aktuálně řešený balík k datové migraci představuje sbírkový fond galerie organizace Galerie a muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod. Zde bude systém nasazován v průběhu léta a jeho ostrý provoz bude spuštěn přibližně v polovině září. Do konce letošního roku dojde k migraci dat ještě Horácké galerie v Novém Městě na Moravě. Krajská muzea dle aktuálního harmonogramu přijdou na řadu v roce 2026.

Systém *Museion* poskytuje komplexní podporu správy sbírek muzejní povahy všem kurátorům, správcům, dokumentátorům, ale i konzervátorům či badatelům. Systém obsahuje veškeré funkcionality pro chronologickou i systematickou evidenci různých typů podsbírek, databáze výpůjček, inventarizací, konzervátorských zásahů, evidencí apod.

Neopominutelnou nástavbou systému je pak funkcionalita, která umožní všem krajským organizacím webovou prezentaci svých sbírek. Tento nástroj má ambici být významným nástrojem pro muzejní a galerijní prezentace v online prostoru, ale i šikovnou pomůckou pro nejrůznější programy digitalizace, kdy dokáže snadno publikovat prakticky jakýkoliv obsah sbírkového fondu s dodržением veškerých stupňů zabezpečení.

Muzeum Vysočiny Jihlava v projektu migrace a následného spuštění systému hraje významnou roli, neboť právě zaměstnanci našeho muzea byli pověřeni metodickou a technickou koordinací celého projektu.

Text a foto Miloš Podařil

Jedna ze schůzek koordinačního týmu.

NGC 2903 galaxie, kterou Charles Messier neobjevil

Foto: Kryštof Macek, Jihlavská astronomická společnost

Významný francouzský astronom Charles Messier (1730–1817) miloval komety, avšak do historie takřkajíc mimoděk vstoupil coby autor zřejmě nejslavnějšího katalogu hvězdokup, mlhovin a galaxií. Messier ve své době totiž usiloval o zjednodušení práce pro objevitele komet, a proto začal sestavovat katalog nebeských objektů, které mohou být na první pohled v dalekohledech snadno zaměnitelné s kometami. V průběhu své kariéry sestavil katalog 110 objektů, který se později stal tím zřejmě vůbec nejznámějším astronomickým katalogem, který dodnes hojně využívají profesionální i amatérští astronomové.

Příložený snímek galaxie pořídil v průběhu letošního jara Kryštof Macek z Jihlavské astronomické společnosti ve spolupráci s Muzeem Vysočiny Jihlava. Jde o galaxii označenou jako NGC 2903, která se nachází v souhvězdí Lva. Je přitom historickou zvláštností, že právě tato galaxie historicky pozornosti Charlese Messiera unikala. A to i přesto, že shodou okolností v jejím blízkém okolí v letech 1760, 1762 a 1771 procházely hned tři komety, o jejichž existenci Messier věděl. Objev této galaxie nakonec čekal až na anglického astronoma Williama Herschela, který je ve svém teleskopu poprvé zaznamenal v noci 16. listopadu roku 1784.

Galaxie samotná se nachází ve vzdálenosti okolo 30 milionů světelných let od Země a její průměr se předpokládá přibližně 80 tisíc světelných let. Ve středové části galaxie se nacházejí rozsáhlé oblasti, kde vznikají nové hvězdy.

Miloš Podařil

růz
né

Seminář muzejních botaniků ve východních Čechách

Ve dnech 2. až 6. června 2025 jsem se jako členka Botanické komise Asociace muzeí a galerií účastnila terénního semináře ve východních Čechách. Letošní akce proběhla pod záštitou Muzea východních Čech v Hradci Králové a Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, ve spolupráci s Asociací muzeí a galerií České republiky a s finanční podporou Ministerstva kultury. Kolegové v čele s Věrou Samkovou a Janem Doležalem pro nás připravili pestrý a velmi zajímavý program ve východní části Polabské nížiny.

Polabská nížina, často zjednodušeně nazývaná jako Polabí, je území v Čechách rozkládající se podél řeky Labe, táhnoucí se přibližně od města Jaroměř na východě až k městu Lovosice na západě. Nejedná se o přesně vymezenou geografickou oblast, spíše o neformální označení krajiny, která je typická svojí nízkou nadmořskou výškou, rovinatým terénem, velmi úrodnou půdou a příznivými klimatickými podmínkami pro zemědělské využití. Krajina je tedy charakteristická rozsáhlými polními celky a sady. Díky příznivým podmínkám byla tato oblast osídlena už od pravěku a vždycky patřila mezi hospodářsky významnou část Čech. I přes intenzivní hospodářské využívání této krajiny se zde dochovávaly cenné ekosystémy s fragmenty přírodních blízkých společenstev v podobě lužních lesů, slepých ramen Labe a na ně navazujících mokřadů a luk.

Náš program byl poměrně pestrý. Hned první den jsme zavítali do přírodní památky Na Plachtě, která představuje jednu z nejcennějších a nejrozmanitějších přírodních lokalit v Hradeckém Polabí. Na lokalitě se mozaikovitě střídají suchá vřesoviště, písčiny, slatinné louky, periodické tůně, rybníky, remízky a rozptýlené křoviny. Tento prostor byl využíván po několik staletí jako obecní pastviny a od dob Rakousko-Uherska i jako vojenské cvičiště, což umožnilo dochování mozaikovitě pestrosti přírody až do současnosti. V současné době pomáhají zachovávat a udržovat přírodovědně cenné území také divoce žijící koně z britského Exmooru a buvolí pár s teletem.

Exkurze v PP Na Plachtě

Druhý den jsme celodenní exkurzí zavítali do Poorličí. Čekala nás poměrně bohatá nabídka biotopů. První zastávku jsme učinili hned v ruderalních porostech v okolí železniční stanice Týniště nad Orlicí, neb i takováto mnohdy nevábne vypadající zákoutí je zapotřebí také sledovat, jelikož se poměrně dynamicky mění v čase a prostoru a mnohdy to jsou právě ta místa, ze kterých nám do naší přírody utíkají nepůvodní druhy rostlin, některé s velmi

významným invazním potenciálem. A zároveň tato místa občas uchovávají i archeofytní druhy, které už z okolní zemědělské krajiny dávno vymizely. Po časně dopoledním entré exkurze pokračovala přes poříční olšiny, květnaté louky, revitalizované části Orlice konkrétně rameno nazývané Jordán, náplavy, periodicky zaplavované louky a odstavená říční ramena.

Ve středu nás čekala návštěva dvou chráněných území. Zavítali jsme do přírodní rezervace Zbytka s výskytem slatinné vegeta-

ce s celou řadou zvláště chráněných nebo ohrožených druhů rostlin, např. prstnatcem pletovým, vstavačem vojenským, drobnou kapradinou hadím jazykem obecným nebo ostřicí Hostovou. Odtud jsme se přesunuli do přírodní památky Tuří rybník. Zde jsme měli příležitost nahlédnout na do nížinných dubohabřin, teplomilných doubrav. Na závěr dne jsme zhlédli opukové lůmky, okraje polí a výslunné louky u lesa Sádka.

Rovněž další den se nesl v duchu mokřadních biotopů. Exkurze se ubírala na unikátní komplex zachovalých vlhkých a mezofilních luk v přírodní památce Mazurovy louky a poté jsme se přemístili na další významnou botanickou lokalitu u rybníka Výskyt. V pátek už nás čekala jen zkrácená exkurze ke Stříbrnému rybníku, někteří kolegové však dopolední čas využili k návštěvě muzea, prohlídce muzejních pracovišť, expozic a aktuálních výstav.

Nedílnou součástí semináře byl i večerní program s celou řadou přednášek. V příspěvku Svatavy Kubešové jsme se dozvěděli o historii vývoje botanických sbírek a botanického oddělení Moravského zemského muzea, Slávek Michálek nám představil významné stromy východního Polabí, Magda Bábková nám povykládala o botanickém depozitáři nejstarší dochované olomoucké lékárny a já jsem přispěla svojí botanicko-cestovatelskou přednáškou ze Švédska. Během úterního večera proběhlo i tradiční plenární zasedání Botanické komise, kde jsme rokovali o programu dalších akcí, rozpočtu botanické komise, práci s muzejními sbírkami a jejich evidencí a možnostmi zapůjčení výstav. Ve středu večer do Hradce zavítali Petr Novotný a Patrik Mráz z Karlovy Univerzity, aby nás ve své prezentaci obeznámili s projektem „Národní úložiště pro biodiverzitní data“ a jeho návazností na mezinárodní databázové systémy JACQ a GBIF.

V letošním roce nás muzejní botaniky ještě čeká podzimní úřadovací seminář a příští rok se budeme těšit na východní Moravu do Bílých Karpat nebo Hostýnských vrchů.

Text a foto Kamila Juříčková

PP Orlice – Rameno u Stříbrného rybníka

Společný depozitář v Pelhřimově

růz
né

Velkým problémem muzeí bývají velmi často prostorově nedostatečné nebo technicky nekvalitní depozitáře. Tyto problémy se nevyhýbají ani muzeím zřizovaným Krajem Vysočina – jako jejich zřizovatel se proto Kraj rozhodl situaci řešit razantním krokem: vybudovat pro několik institucí zároveň velký moderní depozitář s dostatečnou kapacitou.

Po mnoha letech hledání místa, prostředků, projektování apod. byla v loňském roce zahájena výstavba tohoto depozitáře v okrajové části Pelhřimova. Po dokončení bude depozitář sloužit Muzeu Vysočiny Pelhřimov, Muzeu a galerii Havlíčkův Brod, část svých sbírkových fondů zde bude mít uloženo Muzeum Vysočiny Třebíč a Muzeum Vysočiny Jihlava.

Stavba depozitáře je finančně podpořena z projektu IROP, celkové náklady na stavbu jsou kolem 160 mil. Kč. Nutnou součástí depozitáře je také regálový systém, který bude pořízen za částku asi 20 mil. Kč. Součástí vybavení depozitáře bude dále speciální termokomora pro desinfekci i rozměrných sbírkových předmětů (za si 4,5 mil. Kč) a technologie pro konzervování velkorozměrných dřevěných předmětů z archeologických nálezů.

Stavebně bude objekt dokončen na konci roku 2025, k nasťování prvních sbírkových předmětů bude připraven na jaře 2026. Těmito prvními sbírkovými předměty bude část fondu archeologie našeho muzea.

Text a foto Karel Malý

Stavba depozitáře – stav k dubnu 2025.

Montáž kolejnic pro pojezdové regály, budoucí depozitář archeologie.

Zájem o EDU v muzeu roste

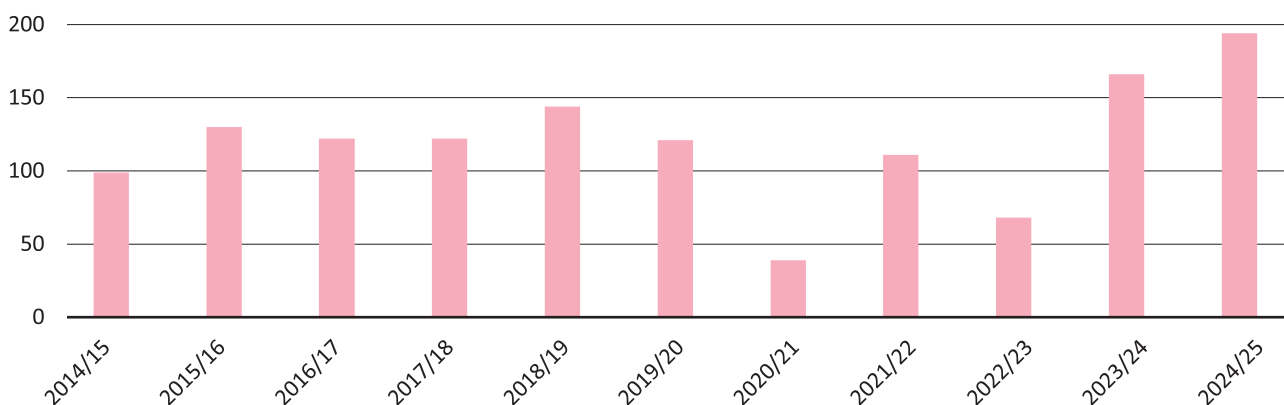
Muzejní edukace od minulého roku začaly experimentálně používat značku **EDU v muzeu**, která přispívá k jednoznačnější identifikaci. Od příštího školního roku bychom rádi tento nástroj ještě více akcentovali. V posledním období muzeum také zaznamenává rostoucí zájem o školní edukace, které se ve svém počtu, ale i objemu oproti předcovidovému období zvýšily asi o 70 %. Svou roli v tom bezesporu hraje rozšíření zejména historických programů a také zavedení velmi populárních sezónních programů, které se věnují zejména historickým a etnografickým kontextům nejvýznamnějších svátků.

Pro příští školní rok očekáváme další zvyšování zájmu, protože se do muzea na plno z rodičovské dovolené vrací kolegyně Renata Kremláčková, která do své gesce převezme oblast přírodovědných edukací. Edukátorka Alexandra Štěrbová se bude nadále věnovat přípravě a realizaci programů ve společensko-vědných oblastech.

V tuto chvíli probíhá dokončování přípravy nabídky programů pro školní rok 2025/26. Aktuální nabídka programů je k dispozici na webu mvji.cz/stranky/pro-skoly.

Miloš Podařil

Školní rok	Celkem	
	Počet	Osoby
2014/15	99	1 957
2015/16	130	2 603
2016/17	122	2 423
2017/18	122	2 596
2018/19	144	3 180
2019/20	121	2 556
2020/21	39	776
2021/22	111	2 328
2022/23	68	1 500
2023/24	166	3 609
2024/25	194	4 515

Museum Factum
15. ročník, 2/2025
čtvrtletník Muzea Vysočiny Jihlava

MK ČR E 19885
ISSN 1805-0484 (tisk)
ISSN 1805-0492 (on-line)

Vydává:
Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace,
Masarykovo nám. 55, 586 01 Jihlava
IČ: 00090735 • tel.: 733 663 687
mvji.cz • info@mvji.cz

Redakce:
Mgr. Ludmila Moržolová, morzolova@mvji.cz
Pavel Bezděčka, bezdecka@mvji.cz

Grafický návrh a DTP: Oldřich Žaluda

Muzeum Vysočiny Jihlava

Do 14. 9. 2025
Proměny roku: Léto
prezentace ve vstupním
prostoru muzea představí
letní zvyky, tradice
a pranostiky a připomene
období prázdnin
a dovolených

10. 7. – 31. 8. 2025
Vizuální dialogy
kolektivní výstava
jedenácti členů Umělecké
besedy slovenské a pěti
hostů

4. 9. – 28. 9. 2025
Konec války v Jihlavě
originální fotografie
z fondu Muzea Vysočiny
Jihlava

Kavárna Muzeum

Do 7. 9. 2025
Cesta za poznáním
výstava fotografií Dany
Horské z poutní cesty do
Santiaga de Compostela

9. 9. – 19. 10. 2025
„Světlo a okamžik“ –
Dotek impresionismu
dílo slavných mistrů ožívá
v detailních kopiích jejich
ikonických obrazů od
Miroslava Pospíchala

Hrad Roštejn

Červen – srpen 2025
Obrazy Ramony Haubold
výstava uměleckých prací
na nádvoří a ve věži hradu

5. 7. – 6. 7. 2025
Pro slávu zlaté růže
tradiční divadelní prohlídky
ve spolupráci s DS Karla
Čapka Třešť

23. 8. 2025 Jazz na hradě
tradiční přehlídky jazzové
hudby na předhradí

Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka Telč

Do 6. 7. 2025
Milan Magni:
Krajina – moře
společná výstava obrazů
Milana, Martiny a Anny
Magni

11. 7. – 31. 8. 2025
Tsanga tsanga
výstava nových prací
a grafik z Madagaskaru
Jana Vičara

Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka Třešť

1. 7. – 24. 8. 2025
Dřevomalby
Tomáš Záborec
výstava, které se můžete
dotýkat a která se dotkne
i vás

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA!